

Március 25. Gyümölcsoltó Boldogasszony napja

Annuntiatio Beatae Mariae Virginis. 9 hónappal Jézus születése előtti nap, melyen Gábor főangyal megvitte Názáretbe Máriának a megtestesülés örömhírét. A római katolikus egyház tehát Jézus fogantatását ünnepli e napon. Amikor Jézus születése napjának megünneplését december 25-re tették, kilenc hónapot számítottak visszafelé, s így rögzítették az ünnep időpontját erre a napra. A Winkler-kódex naptárában és a Debreczeni-kódexben Gyümölcsoltó Boldogasszony, a moldvai csángó Gajcsánában Gyimőcsótó, már legrégibb liturgikus emlékeink számontartják. Jellegzetes elnevezéseit magyar fejleménynek kell tekintenünk.

Az ünnep ihleti az Üdvözlégy és az Úrangyala. imádságokat. Már Temesvári Pelbártnál olvassuk azt a jellegzetesen franciskánus-népies hagyományt, hogy aki Gyümölcsoltó napján ezer üdvözlégyet elimádkozik, annak teljesül a jóra való kívánsága. A hagyomány máig él. Kiskunfélegyházán és közelében, a ferencszállási Szentkút tanyavilágában, hasonlóképpen a palóc Hangonyban manapság is ezer üdvözlégyet a palóc Eperbocson, Bátorban és bizonyára még más környező falukban pedig ezer Úrangyalát szoktak Gyümölcsoltó vigiliáján az angyali üdvözlés emlékeztetere végezni. Az ájtatosság alkonyattól éjfél utánig tart. Gyöngyöspata jámbor asszonyai hajnali három órakor a Gyümölcsoltó Boldogasszony zsoltosmáját végzik. Mint mondják, akkor jött Gábor angyal. A mohácsi sokácok, villámlás, égháború idején kezüket mellükön keresztülteve, anyanyelvükön ezt mondogatják: íme az Úrnak szolgálóleánya, legyen nekem a Te igéd szerint.

A magyar vallásos néphagyományban Gyümölcsoltó Boldogasszony az oltás, szemzés napja. Egy XVI. századi csíziónk szerint az ember ilyenkor Szűz Máriával almát olt.

Egyik pécsi szőlőhegyen áll Bertalan apostol barokk kápolnája. Az oltármenza virággal, gyümölccsel telefestett előzéklapja a baranyai kálvinista templomok (Drávaiványi, Kórós) virágdíszének édes testvére, valósággal paraszti remekmű. Közepén medallion-szerűen az Angyali Üdvözlés van odafestve.

Jellemző az ünnep régi kultuszára, hogy a kertészkedő hajlamú Göndöcs Benedek újkigyósi plébános 1869-ben éppen Gyümölcsoltó Boldogasszony napján kétezer nemesített gyümölcsfacsemetét osztott szét hívei között.

Országsszerte máig általános szokás, hogy ezen az ünnepen kell oltani, szemezni a fákat, hiszen Szűz Mária is most fogadta méhébe Jézust. A göcseji archaikus néphit szerint amelyik fát ezen a napon oltják be, azt nem szabad letörni vagy levágni, mert vér folyik ki belőle. Aki ilyen fát mégis levágna, megvakul, halála után pedig elkárhozik. Ez ugyanis annyi, mintha embert ölt volna. Még nyesegetni, tisztogatni, elégetni sem szabad. Maguktól kell elkorhadniuk. Hasonlóképpen vélekedik Zagyarékas népe is: nem szabad kivágni, amíg magától ki nem szárad. Ha mégis kivágják, vér folyik belőle. Ilyen fákról azonban igen jó oltani, mert az új oltáson majd áldás lesz. Bátya délszláv–magyar faluban az ünnepen ügyeskezű emberek szívességből házról házra járnak oltani.

Székesfehérvár-Felsővároson, a déli Úrangyala-harangszó idején sorra rázzák a gyümölcsfákat, hogy majd bőven teremjenek. Söjtör zalai faluban az ünnepen szemzett rózsafára az olvasót is ráakasztják. Csíkszentsimon (Sinsimion), Csíkcsicsó (Ciceu), Csíkjenőfalva (Ineu), Ajnád (Nadejdea) székelysége a mostanában oltott gyümölcsfákra ígézet ellen piros szalagot köt. Csíkszentmártoniak most, az ünnepen szedik az oltóágakat. A tápiógyörgyei gazda ezen a napon kimegy a kertbe és a gyümölcsfák törzsét keresztel jelöli meg.

Szeged népe szerint az ilyenkor szemzett fából nem jó másnak ágat adni, mert ezzel a termést is odaadnák. A kiszomboriak ezen a napon gyümölcsfáikról lemetszett gallyacskákat tüzelnek el. Úgy vélik, hogy ezzel megakadályozzák a termés elférgesedését. A méhészek a röplyukakhoz is állítanak gallyakat, hogy fáikról a méhek majd jól mézeljenek.

Bazin (Pezinok) szlovák népe e napon szalmakoszorúval övezi a gyümölcsfák törzsét, hogy majd bőven teremjenek. A szőlőkben éjszaka gonoszúzó cézzal tüzet gyújtanak.

Csíkmenasági (Armaşeni) hiedelem szerint jó jel, ha Gyümölcsoltókor már nincs hó a vetéseken.

A csíkszentmártoniak (Sinmartin) úgy tartják, hogy ahány nappal szólal meg ünnep előtt a pacsirta, utána még annyi nappal elhallgat.

Budaörsi, hőgyészi, németbólyi, szólás szerint: zu Maria Verkündigung kommen die Schwalben wiederum. A gazda e napon kitárja az istálló ajtaját. Mintegy meghívja a fecskéket,

Isten madarait, hogy házában fészkeljenek, mert öregek hite szerint felérnek egy tűz ellen való biztosítással. Az érkező fecskék arra is intik a gazdát, hogy a tavaszi munkák ideje érkezett. Németpróna (Slovenské Pravno) népe is úgy tudja, hogy ma jönnek meg az énekesmadarak.

A bánáti bolgárok vörösbort isznak és pattogatott kukoricával vendégelik meg egymást, hogy egész éven át egészségesek maradjanak. Az ünnepen ivott vörösborról az a hiedelem, hogy vérré válik az emberben. A pattogatott kukoricával a természetet akarják analógiás varázslattal rügyfakadásra bírni.

Őszentiván, mai nevén Tiszaliget faluban az a hiedelem járja, hogy a magzat után sóvárgó asszony ezen a napon érintkezzék urával: megfogon és ő is gyermeket szül. A zalai Nagybakónak népe csak egyetlen gallyat szemez, amelynek mágikus célzata alighanem a gyermekáldás korlátozása.

Az erdélyi románok ünneplése tele van tilalmakkal. A tehenet nem viszik bikához, a mai tojások elzápulnak. Ellenben a jószágokat mind kihajtják a mezőre, a gyümölcsösben tüzet gyújtanak, a fákat pedig megtömjénezik.

Gyümölcsoltó Boldogasszony napjához monda is fűződik, amely az ünneprontás hiedelemvilágába tartozik.

Nagykanizsa mellett van az előkelő Inkey-család szép barokk, szépen felújított kápolnája. Máig mesélik, hogy az egyik Inkey báró féktelen gőgjében elhatározta, hogy éppen ezen a napon vágatja ki legszebb gyümölcsfáit. Amikor azonban a legelső kivágására sor került, hatalmas sereg hangya bújt elő a tövéből. Rámászott a báróra és rágni kezdte a tagjait. Bezárkózott előlük a szobájába, de hiába. Szenvedéseibe belepusztult, és felravatalozták. Reggelre azonban már csak a csontjai maradtak meg a koporsóban. A család engesztelésül építtette azután a kápolnát.

Irodalom:

[Benedek Csaba: Inkey-család Kalendárium I. Szent István Tiszaligeti kápolnája, Az Apostoli Szentszéki Kiadó, Budapest, 1977. 268-276.](#)

[Benedek Csaba: Gyümölcsoltó Boldogasszony,](#)

Március 25. Gyümölcsoltó Boldogasszony napja

Írta: Benedek Csaba

2012. március 25. vasárnap, 09:25 - Módosítás: 2020. április 06. hétfő, 12:43

március 25. In: Magyar Néprajz VII. (főszerk: Dömötör Tekla) Budapest, 1990. 413.

Magyar Katolikus Lexikon

Manga János: Gyümölcsoltó Boldogasszony napja, In: Néprajzi Lexikon II. (főszerk: Ortutay Gyula), Budapest, 1979. 380-381.